

- практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог. – 2012. – № 1. – С. 225–226.
5. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / под ред. Ю. Н. Оборотова. – О.: Феникс, 2011 – 436 с.
 6. Соломчак Х. Б. Соціальні та правові цінності як детермінанти позитивної правової відповідальності / Х. Б. Соломчак // Наше право. – 2014. – № 1. – С. 27–34.
 7. Клімова Г. П. Права і свободи людини в Україні: класифікація, гарантії реалізації / Г. П. Клімова // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2006. – № 11. – С. 184–193.
 8. Івашев Є. В. Вплив аксіології права на розвиток теорії прав людини / Є. В. Івашев // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 112–120.

УДК 343.222(091)

БУРА Тетяна

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Виникнення закону України про кримінальну відповідальність охоплює декілька етапів, які не пов'язані з етапами українського державотворення. Слід почати з Руської Правди, що стала першим відомим кодифікованим актом нашої держави та яка містила кримінально-правові норми. Структура Руської Правди містила три збірника: Правда Ярослава, Правда Ярославичей та Правда Довга. Її кримінально-правові норми визначали під злочином не тільки образу нанесену особі, а й невиконання приписів закону. А взагалі під злочином могла розумітися а саме будь-яка неправда. Суб'єктом злочину могла бути будь-яка вільна особа, крім тих, хто знаходився у феодалній залежності. За вчиненні правопорушення ці особи сплачували кримінальні штрафи, які їм призначалися, в деяких випадках передбачалося їх виселення з громади, а також продаж у холопство. Всі збитки, які виникали в результаті протиправних дій холопів підлягали відшкодуванню їхніми власниками, але це зовсім не давало гарантії того, що до цих осіб не буде направлений фізичний вплив. Влада князя, майно, звичаї були об'єктом злочинного діяння. Недостатньо чіткою тоді була об'єктивна сторона злочину, а відомі були лише спроба злочину і закінчений злочин. Руська Правда містить норми, що стосуються суб'єктивної сторони злочинного діяння. Відомим було поняття «співучасть», за яким всі особи, які брали участь у цьому злочині були притягнені до однакової відповідальності. Посягання на князівську владу або порушення договорів сюзеренітету-васалітету було самим небезпечним, а злочини проти особи і майна були тоді найбільш поширеними. Вбивство було особливо небезпечним злочином, яке вчи-

нялося проти особи, а пізніше в наслідок прийняття християнства злочини проти церкви, а також проти сім'ї і моральності. Покарання не являли собою складну систему, а відшкодування збитків потерпілому та його родичам, а також поповнення державної казни було їх основною метою. Також нею обмежувалося застосування кровної помсти, право на яку зберігалося тільки для близьких родичів: син мстив за батька, батько за сина, брат за брата, і лише з дозволу суду. На зміну кровної помсти було грошове стягнення різних розмірів, яке надходило у дохід князя вірою, а потерпілій стороні направлялося у вигляді компенсації за заподіяну шкоду. Незалежно від пред'явлено позову лише вбивство могло переслідуватися судом, а всі інші злочини після його пред'явлення. В основному система покарань ґрунтувалася на грошових стягненнях, але як виключення за вчинене убивство в розбої, конокрадство чи підпал будинку вищою мірою покарання був потік і розграбування. [1, с. 8-10]

Визначальні положення українського кримінального законодавства були систематизовані в Литовському Статуті. Даний нормативно-правовий акт фактично мав три взаємопов'язані редакції (Литовський Статут 1529,1566,1588 років). Кожний з яких містив кримінально-правові норми: I Статут у розділі сьомому та тринадцятому, II Статут у розділі одинадцятому, а у III Статуті кримінальні норми зливалися як з приватним так із публічним правом. Під злочиним почали розуміти будь-яку завдану шкоду або злочинство, спричинене власнику або громаді. Суб'єктом злочину визнавалася вільна або напіввільна людина, яка досягла 14 років за II Статутом та 16 років за III Статутом. Обставинами, які звільняли від покарання осіб, що вчинили злочин, визначали необхідну оборону або стан крайньої необхідності. Щодо суб'єктивної сторони, то почали розрізняти навмисні та ненавмисні злочини. Всі злочини поділялися на шість головних видів: політичні, державні, майнові, проти особи, злочини проти моралі і сім'ї та загострення міжстанових відносин. Залюкування було головною метою покарання, а найбільш тяжким була смертна кара. [3, с. 46-47]

Іншим кодифікованим актом кримінального законодавства був «Звід законів Російської імперії», який був 15-томний та викладений у вісім книг. Чинне кримінальне законодавство Російській імперії було систематизоване у XV томі Зводу законів, джерелом якого були кримінально-правові норми. Його дія поширювалася на українські землі, які тоді входили до складу Російської імперії. З моменту ведення в дію на території України «Зводу законів Російської імперії», кримінально-правові норми які були визначені в книзі першій т. XV Зводу законів стали джерелом права на її території. В ній уперше було виділено Загальну й Особливу частини кримінального права, було дано визначення поняттю «злочину», «форми вини», «форми співучасті». Перше місце займали зло-

чини проти віри, друге місце займали державні і на третьому місці були злочини проти уряду, а вже потім йшли службові злочини чиновників, злочини проти безпеки, життя і прав соціального стану осіб, злочини проти статутів про повинності, статутів казаного управління й благоустрою та злочини проти сімейного стану. [2, с. 164–166]

Пізніше була проведена також кодифікація деяких нормативних актів. Був прийнятий та кодифікований Кримінальний кодекс УСРР 1922 року, норми якого регулювали межі дії кодексу, застосування та визначення міри покарань та порядок його відбування. Його основним завданням було забезпечення правового захисту від злочинів та від суспільно-небезпечних елементів, а його наслідком було призначення покарання винним особам, які його вчинили. Міра покарання повністю залежала та визначалася ступенем і характером небезпеки самого злочинця та вчиненого ним злочину. Особливість його полягала в тому, що він містив класовий підхід, що вплинуло на поняття злочинів і виникнення таких основних принципів, як аналогія закону, доцільність, дискримінація. За певних змін в соціально-політичній обстановці було також прийнято та кодифіковано Кримінальний кодекс УСРР 1927 року. Кримінально-правові норми якого уточнювали поняття умисного злочину, чітко окреслювали розмір санкцій за злочини неповнолітніх, впроваджувалося поняття давності виконання вироків, запроваджувалося інститут зняття судимості. Згодом було прийнято єдиний законодавчий акт Кримінальний кодекс УРСР 1960 року, у якому систематизовано кримінально-правові норми, які встановлювали підстави кримінальної відповідальності, межі чинності кодексу, закріплюється поняття злочину, покарання.

Особливою подією в нашій державі стало прийняття Кримінального кодексу 5 квітня 2001 року, який набув чинності 1 вересня 2001 року. У цьому кодифікованому акті було усунуто значну низку розбіжностей з Конституцією України. Його кримінально-правові норми встановлюють принципи і загальні положення кримінального права, чинність кримінального закону в просторі і часі, визначають поняття злочину, стадії вчинення умисного злочину, ознаки суб'єкта злочину, зміст вини, поняття співучасті, види множини злочинів, підстави кримінальної відповідальності. Основне його завдання полягає в правовому забезпеченні захисту від злочинних посягань та інших об'єктивно-небезпечних діянь прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України, миру і безпеки людства та запобігання злочинам.

Закон України про кримінальну відповідальність має довгу і цікаву історію своєї кодифікації, яка пройшла декілька етапів та сягає часів Київської Русі, а його виникнення обумовлювалося різними соціально-

політичними та певними економічними змінами, які тоді відбувалися. Він являє собою одне єдине систематизоване зведення всіх кримінальних законів країни. В ньому конкретно визначаються його загальні положення та інститути кримінального права, які в свою чергу регулюють кримінальні правовідносини, а також визначається яке суспільно небезпечне діяння є злочинними і які покарання можуть бути застосовані до осіб, що є винними у їх вчиненні.

Література:

1. Кримінальний процес: конспект лекцій / О. В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2016. – 320 с.
2. Діденко В. П. Історія кримінального права України / Діденко В. П. – К.: Аван-пост-Прим, 2009. – 164.
3. Кузнецов В. В. Окремі напрямки удосконалення історико-правових досліджень Кримінального законодавства України // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2016. – № 1. – С. 46–47.

УДК 342.34

БУСОРА Олександра

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕМОКРАТІЇ

В сучасному світі демократія є найбільш затребуваною формою державного режиму, що дозволяє людям не тільки обирати керівників, а й здійснювати контроль над владою. Незважаючи на всі проблеми, які виникають в рамках демократичного правління, демократія краще за інших справляється з викликами сучасності. В багатьох країнах світу, які раніше не претендували на назву демократичних, робляться спроби створення демократичних механізмів управління суспільством.

Тому однією з найважливіших проблем загальнотеоретичного спрямування є дослідження демократії її форм та інституцій. Державна практика показує, що в процесі демократизації найбільших успіхів досягають ті держави, в яких поступово визрівали і встановлювалися демократичні інститути, супроводжувані формуванням відповідних культурно-правових цінностей.

Актуальність дослідження демократії її форм та інститутів обумовлюється сучасним станом демократичного розвитку України, що вимагає забезпечення державних перетворень, наукового переосмислення правових цінностей, на яких будується сучасна демократична, правова держава. Зазначене суттєво впливатиме на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, що є значимими для всього світового співтовариства. Це потребує відповідного розуміння такого явища, як демократія, яка є фундаментом правової держави і громадянського суспільства, показником його соціальної якості.